

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ЙОРДАНОВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалби № 61432/11 и 64318/11)

РЕШЕНИЕ

(Справедливо обезщетение)

СТРАСБУРГ

11 юли 2019 г.

Настоящото решение е окончателно, но може да бъде предмет на редакционни промени.

По делото Йорданова и други срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като комитет в състав:

Гана Юдживска (Ganna Yudkivska), *председател*,

Шифра О'Лиъри (Síofra O'Leary),

Ладо Чантурия (Lado Chanturia), *съдии*,

и Милан Бласко (Milan Blaško), *заместник-секретар на отделението*,

След закрито заседание, проведено на 18 юни 2019 г.,

Постановява следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е образувано по две жалби (№ 61432/11 и № 64318/11) срещу Република България, подадени в Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от трима български граждани, г-жа Виолета Александрова Йорданова („първата жалбоподателка“), г-жа Тимка Александрова Русаманова („втората жалбоподателка“) и г-жа Румяна Страшимирова Телятинова („третата жалбоподателка“), на 15 септември 2011 г. Втората жалбоподателка е починала през 2013 г. и дъщеря ѝ, г-жа Светла Величкова Гогова, изразява желание да продължи жалбата ѝ вместо нея.

2. Първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова се представляват от г-жа С. Маргаритова-Вучкова, адвокат, практикуващ в София. Българското правителство („Правителството“) се представлява от г-жа М. Димова и г-жа И. Сотирова от Министерство на правосъдието.

3. В решение, постановено на 19 юли 2018 г. („основното решение“, вж. *Йорданова и други срещу България* [Комитет], № 61432/11 и 64318/11, 19 юли 2018 г.), Съдът намери нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 с мотива, че националните органи в продължение на много години не са успели да завършат процедура, инициирана от жалбоподателките в съответствие със законодателство, прието през 1997 г., която има за цел да осигури обезщетение за отчуждени през 40-те години на 20 век имоти. През 1998 г. и 1999 г. са издадени административни актове за обезщетяване на жалбоподателките чрез акции в държавно дружество, наречено „Образование и наука“ ЕАД („ОН“ ЕАД) - печатница, занимаваща се наред с другото с отпечатването на учебници, а през 2003 г. са издадени допълнителни актове, определящи броя на акциите. Нито един от въпросните актове обаче не е изпълнен, по-конкретно поради това, че законова разпоредба, приета през 2002 г., забранява обезщетяването чрез акции

в редица дружества, включително „ОН“ ЕАД. На жалбоподателите не е предложен валиден алтернативен начин на обезщетяване.

4. Жалбоподателите претендират справедливо обезщетение по чл. 41 от Конвенцията.

5. Тъй като въпросът за прилагането на чл. 41 от Конвенцията не беше готов за решаване по отношение на вредите, Съдът го отложи и прикани Правителството и жалбоподателките да представят в срок от четири месеца своите писмени становища по въпроса и по-конкретно да уведомят Съда за всяко евентуално постигнато споразумение (пак там, §§ 50-52, и точка 7 от диспозитива).

6. Жалбоподателите и Правителството представиха становища. Те информираха Съда, че не са успели да постигнат споразумение.

ПРАВОТО

7. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

“Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.”

А. Вреди

1. Тези на страните

(а) Първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова

8. Признавайки „обществената функция“ на „ОН“ ЕАД, първата и третата жалбоподателка и наследницата на втората жалбоподателка, г-жа Гогова, заявяват, че не претендират изпълнението на актовете, с които им се предоставят акции в „ОН“ ЕАД. Вместо това те претендират „пълната осъвременена стойност“ или „разумната пазарна стойност“ на дължимото им обезщетение. Те изтъкват, че през 2003 г. на първата и втората жалбоподателка са определени 579 акции във въпросното дружество, а на третата жалбоподателка 263 акции; тези числа са определени след изчисляване на стойността на национализираното имущество по формула, предвидена в законодателството за обезщетяване. Всяка акция има номинална стойност от 100 български лева - равностойността на около 51 евро. Броят на акциите в „ОН“ ЕАД, непроменен през годините, е 32 286.

9. Първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова твърдят въз основа на експертна оценка, която взема предвид публично достъпна информация за „ОН“ ЕАД и цените на имотите, че текущата пазарна

стойност на активите на дружеството възлиза на 13 733 000 лева (7 024 000 евро). Освен това те твърдят, че тъй като един от елементите на формулата, предвидена в законодателството за обезщетяване, е средната месечна заплата, която се е увеличила от 2003 г. насам, стойността на дължимото им обезщетение и съответните акции в дружеството също биха се увеличили, ако трябва да бъдат преизчислени сега. Въз основа на тези съображения ангажираните от тях експерти изчисляват, че актуалната „пазарна стойност“ на всяка от акциите за целите на обезщетението е 860 лв. (440 евро). Това означава, че първата жалбоподателка и г-жа Гогова имат право на обезщетение за своите акции в размер на 498 000 лева (254 700 евро), а третата жалбоподателка има право на 226 000 лева (115 600 евро). Първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова съответно претендират тези суми.

10. В допълнение те претендират дивиденди, които биха получили, ако жалбоподателките бяха признати за акционери в „ОН“ ЕАД през 2003 г. Те представят допълнителни експертизи, основани на публично достъпните годишни доклади на „ОН“ ЕАД, в които се изчисляват дивидентите, съответстващи на техните акции. Към това те добавят лихва за забава, изчислена в съответствие с националните правила. На тази основа първата жалбоподателка и г-жа Гогова претендират по 8135 лв. (4160 евро) за дивиденди и 5811 лв. (2972 евро) лихва за всяка от тях, а третата жалбоподателка претендира 7390 лв. (3780 евро) за дивиденди и 5282 лв. (2701 евро) лихва.

11. На последно място, първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова претендират по 5000 евро всяка за неимуществени вреди.

(б) Правителството

12. Правителството твърди, че претенциите по-горе са „юридически и икономически необосновани“. То смята за недопустимо първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова да преизчисляват дължимия им брой акции, като се има предвид, че този брой е определен окончателно през 2003 г.

13. Правителството посочва, че тъй като акциите на „ОН“ ЕАД не се търгуват и всички се притежават от държавата, те не могат да имат „пазарна стойност“. Освен това то представя документ, издаден от дружеството, според който балансовата стойност на активите му (стойността им, вписана в баланса му) е 3 646 000 лева (1 865 000 евро). Това означава, че балансовата стойност на всяка от неговите акции е около 113 лева (58 евро). Като се има предвид, че с оглед изминалия период би било несправедливо Съдът да присъди номиналната стойност на акциите, дължими на жалбоподателките, Правителството предлага Съдът да присъди посочената по-горе балансова стойност (58 евро), като вземе предвид броя акции,

определени на жалбоподателките през 2003 г., а именно 579 акции на първата и втората жалбоподателка и 263 акции на третата жалбоподателка. Правителството изтъква, че в предходно подобно дело срещу България, също засягащо продължителен неуспех на държавата да предостави акции, определени на жалбоподателите съгласно законодателството за обезщетяване, Съдът е присъдил номиналната стойност на тези акции (стойността, обозначена върху акцията, вж. *Неделчева и други срещу България* (справедливо обезщетение), № 5516/05, § 13, 3 февруари 2015 г.).

14. На последно място, Правителството оспорва претенциите за дивиденди и претенциите по отношение на неимуществените вреди.

2. Преценката на Съда

(а) Имуществени вреди

15. Съдът отбелязва, че първата и третата жалбоподателка и наследницата на втората жалбоподателка, г-жа Гогова, не претендират реалното изпълнение на актовете, определящи им акции в „ОН“ ЕАД, и са готови да получат паричната равностойност на дължимото им обезщетение (вж. параграфи 8-9 по-горе). Правителството също предлага присъждане на парично обезщетение (вж. параграф 13 по-горе). Съответно, Съдът не вижда причина да настоява за изпълнение на въпросните актове (вж. освен това съображенията, представени в параграф 19 по-долу) и ще присъди парично обезщетение (вж. за подобен подход *Велчева срещу България* (справедливо обезщетение), № 35355/08, § 13, 9 февруари 2017 г.).

16. Съдът подчертава, че решение, в което той констатира нарушение на Конвенцията, налага на държавата-ответник правно задължение да сложи край на нарушението и да поправи последиците от него по такъв начин, че да възстанови доколкото е възможно съществуващото положение преди нарушението (вж. наред с много други решения *Brumărescu v. Romania* (справедливо обезщетение) [GC], № 28342/95, § 19, ЕСПЧ 2001-I; и *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* (справедливо обезщетение) [GC], № 71243/01, § 33, ЕСПЧ 2014 г.).

17. В конкретния случай Съдът констатира нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 въз основа на продължителния неуспех на националните власти да приключат процедурата по обезщетение, инициирана от жалбоподателките. През 1998 г. и 1999 г. на жалбоподателките се присъждат акции в „ОН“ ЕАД като обезщетение за отчужденото имущество на техните наследодатели. През 2003 г. точният брой на дължимите им акции е утвърден от министъра на образованието (вж. параграф 3 по-горе и §§ 7-10 и 14-16 от основното решение).

18. Следователно Съдът счита, че ако нарушението на правата на жалбоподателките, констатирано в основното решение, не се беше случило, е разумно да се предположи, че жалбоподателките са щели да получат дължимото им обезщетение скоро след 2003 г.

19. Съдът освен това отбелязва, че отказът на министъра на образованието да предостави на жалбоподателките присъдените им акции, се основава на законова разпоредба, приета през 2002 г. и забраняваща предоставянето на акции в „ОН“ ЕАД и други дружества като обезщетение за отчуждени преди това имоти (вж. § 24 от основното решение). Докато на национално ниво жалбоподателките правят няколко опита да си осигурят присъдените акции (пак там, §§ 20-21), в процедурата пред Съда те признават, че това не е било възможно. В своето становище по съществуващото на делото първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова вместо това укоряват нежеланието на министъра на образованието да намери алтернативно решение (пак там, § 35). В основното решение Съдът също изтъква този факт (пак там, § 42; вж. също *Неделчева и други срещу България*, № 5516/05, § 69, 28 май 2013 г., където Съдът отбелязва, че акциите, дължими на жалбоподателите, е можело да бъдат заменени с други активи).

20. С оглед на горепосочените съображения Съдът намира за разумно да приеме, че ако обезщетението, дължимо на жалбоподателките, им е било предоставено на национално ниво, това не би означавало реалното прехвърляне на акции към тях, а замяната им с други активи като алтернативно решение. Както вече беше отбелязано, ако нарушението на правата на жалбоподателките не се бе случило, подобна замяна е щяла да се случи скоро след 2003 г. Няма основание Съдът да заключи, че по това време стойността на такива активи би се различавала значително от стойността на обезщетението, дължимо на жалбоподателките, изчислено от експерт през 2003 г., а именно 57 932 лева (29 630 евро) общо за първата и втората жалбоподателка и 26 309 лева (13 466 евро) за третата жалбоподателка (вж. §§ 9 и 15 от основното решение).

21. Съдът съответно намира за неотнормими за своята преценка твърденията на първата и третата жалбоподателка и на г-жа Гогова относно текущата стойност на активите на „ОН“ ЕАД и всякаква актуална „пазарна стойност“ на определените им акции (вж. параграф 9 по-горе).

22. Повтаряйки още веднъж, че обезщетението за имуществени вреди съгласно чл. 41 от Конвенцията трябва да доведе до възможно най-близкото положение до това, което би съществувало, ако въпросното нарушение не се беше случило (вж. параграф 16 по-горе), Съдът присъжда на първата и третата жалбоподателка и на г-жа Гогова

стойността на определеното им през 2003 г. обезщетение, а именно сумите, посочени в параграф 20 по-горе.

23. Освен това, отбелязвайки заключението си по-горе, че по всяка вероятност е било невъзможно жалбоподателките действително да получат акции в „ОН“ ЕАД, Съдът не вижда основание да присъжда обезщетение за пропуснати дивиденди, както претендират първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова (вж. параграф 10 по-горе).

24. Той обаче счита, че е оправдано да се добави към горните суми лихва като обезщетение за прекомерното забавяне на процедурата. Той е приел, че приложимият лихвен процент, който има за цел да компенсира загубата на стойността на обезщетението във времето, следва да отразява националните икономически условия като равнищата на инфлация и лихвения процент през съответния период (вж. *Runkee and White v. the United Kingdom*, № 42949/98 и 53134/99, § 52, 10 май 2007 г., и *Vaskrsić v. Slovenia*, № 31371/12, § 98, 25 април 2017 г.). В скорошно дело срещу България Съдът намира, че е разумно да се прилага лихвен процент, равен на основния лихвен процент на Българската народна банка през съответния период плюс един процентен пункт (вж. *Бояджиева и „Глория Интернешънъл Лимитид“ ЕООД срещу България*, № 41299/09 и 11132/10, § 55, 5 юли 2018 г.). Той ще следва същия подход и в конкретния случай. Затова той присъжда на първата жалбоподателка и наследницата на втората жалбоподателка, г-жа Гогова, общо 10 400 евро по това перо, а на третата жалбоподателка - 4700 евро.

25. Следователно общото обезщетение за имуществени вреди за първата жалбоподателка и г-жа Гогова е 40 030 евро или 20 015 евро за всяка от тях. Общото обезщетение за третата жалбоподателка е 18 160 евро.

(б) Неимуществени вреди

26. На последно място, Съдът е на мнение, че намирането на нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 в основното решение представлява само по себе си достатъчно справедливо обезщетение за всякакви неимуществени вреди, понесени от жалбоподателките.

Б. Разходи и разноски

27. Що се отнася до разходите и разноските, първата жалбоподателка претендира 1259 лева (644 евро), платени от нея за експертизите, представени в подкрепа на претенциите за справедливо обезщетение (вж. параграфи 9-10 по-горе) и за превод, а третата жалбоподателка претендира 1355.50 лв. (693 евро) за експертизи, превод и сканиране на документи. В подкрепа на тези претенции двете жалбоподателки представят съответните разписки.

28. Първата и третата жалбоподателка и г-жа Гогова претендират допълнителни 1400 евро за работата, извършена от техния процесуален представител г-жа Маргаритова-Вучкова в производството за справедливо обезщетение. Те представят договор за представителство като посочват, че третата жалбоподателка вече е платила на г-жа Маргаритова-Вучкова 300 лв. (153 евро). Те молят всяка допълнителна сума, присъдена от Съда по това перо, да бъде платена директно на техния представител.

29. Правителството оспорва претенциите.

30. Съдът като намира, че описаните в параграф 27 разходи и разноси са били действително и необходимо направени и са в разумен размер, удовлетворява тези претенции в пълен размер. Затова той присъжда на първата жалбоподателка 644 евро, а на третата жалбоподателка - 693 евро. По отношение на процесуалното представителство в настоящото производство, като отбелязва, че третата жалбоподателка вече е платила на г-жа Маргаритова-Вучкова 153 евро, Съдът намира за основателно да присъди допълнителни 500 евро. По искане на първата и третата жалбоподателка, тази сума трябва да бъде платена директно на техния процесуален представител.

В. Лихва за забава

31. Съдът смята за уместно лихвата за забава да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че констатирането на нарушение представлява само по себе си достатъчно обезщетение за всякакви неимуществени вреди;
2. *Приема*,
  - (а) че държавата-ответник трябва да заплати в срок от три месеца следните суми, които се изчисляват в български лева по курса, валиден към датата на плащането:
    - (i) 20 015 евро (двадесет хиляди и петнадесет евро) за всяка на първата жалбоподателка и наследницата на втората жалбоподателка, г-жа Светла Величкова Гогова, и 18 160 евро (осемнадесет хиляди сто и шестдесет евро) на третата жалбоподателка, плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят, по отношение на имуществени вреди;

(ii) 1837 евро (хиляда осемстотин тридесет и седем евро) плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят на жалбоподателките, по отношение на разходи и разноси, 644 евро (шестстотин четиридесет и четири евро) от които да бъдат платени на първата жалбоподателка, 693 евро (шестстотин деветдесет и три евро) на третата жалбоподателка, а останалите 500 евро (петстотин евро) да бъдат платени директно на г-жа Маргаритова-Вучкова;

(б) че от изтичането на гореспоменатия тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка за срока на забава, към която се добавят три процентни пункта;

3. *Отхвърля* останалата част от претенциите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено писмено на 11 юли 2019 г., в съответствие с правило 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Милан Бласко
заместник-секретар

Гана Юдкивска
председател